

AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK TARIM POLİTİKASI

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası incelenmiştir. Ortak Tarım Politikası; amaçlar, bu amaçları gerçekleştirmek için geliştirilen ortak politikalar ve uygulanan fiyatlar yönünden incelenmiş, daha sonra Avrupa Birliğinde tarımsal finansman ele alınmış, nihayet bu politikanın sonuçları değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü, Türk Tarım Sektörüne ayrılmıştır. Türk tarımının, ekonomideki yeri ve önemi istatistiki bilgiler ışığında değerlendirilmiş, tarımsal işgücü ve istihdam içindeki payı ortaya konulmuş ve tarım politikası fiyat ve kredi politikaları çerçevesinde incelenmiştir.

Çalışmada mukayeseye dayalı bir yöntem izlenmemiş olup, mevcut durumun tespiti amaçlanmıştır.

Tarım sektörünün insan yaşamını sürdürebilmesi bakımından taşıdığı büyük önem nedeniyle bu alanda kendi kendine yeterliliğin sağlanması, tüm ülkelerde ekonomik alanda öncelikli hedeflerden birisi olmuştur. Ekonomide temel sektörlerden biri olan tarım sektöründe çalışan nüfusun toplam nüfusa oranı, sektörü etkileyen iç ve dış unsurlar gibi faktörler dikkate alınarak çeşitli politikalar ve mekanizmalar geliştirilmiş ve uygulanmaya konulmuştur.

Batı Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden yapılandırılmasında, iktisadi çıkarların bütünleştirilmesinin barışçı bir ortamının oluşturulmasına katkı yapacağına marnlıyordu. Bu düşüncenin de etkisiyle 1957 yılında Roma Antlaşması ile Gümrük Birliği temeline dayanan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu. Çeşitli ortak politikaların da öngörüldüğü bu topluluk çerçevesinde Ortak Tarım Politikası (OTP), tüm üye ülkelerin tabi olacağı bir sistemin, ortak kurallar ve mekanizmaların uygulamaya konulduğu ilk politika olmuştur (İKV, 1996).

AET'yi kuran Roma Antlaşmasınının 38. maddesinde tarım ve tarım ürünleri ticaretinin Ortak Pazar kapsamında olduğu belirtilmektedir. Tarım ürünleri için Ortak Pazarın işleyişi ve gelişiminin, üye devletler arasında ortak bir tarım politikası ile birlikte yürütülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Tarım ürünleri; toprak mahsulleri, hayvancılık ve balıkçılık ürünleriyle, bu ürünlerle

Beyazıt ABLAY

Ahmet Yesevi Ü. Sos. Bil. Enst. B. Arş. Görevlisi

doğrudan ilişkisi olan ilk işleme safhası sonucunda elde edilen ürünler olarak tanımlanmaktadır.

Roma Antlaşması'nda tarıma ayrı bir yer verilmesi, topluluğu oluşturan altı üye ülkede (Almanya, İtalya, Belçika, Fransa, Hollanda ve Lüksembourg) tarımın ekonomik yaşamda oynadığı önemli rol ile ilgilidir. Tarımın kurulabilecek bir "Ortak Pazar"ın dışında bırakılması, çeşitli sektörler arasındaki dengeyi bozabilecek, sanayiye oranla tarımdaki rekabet gücü daha fazla olan ülkeleri diğerlerine karşı dezavantajlı duruma sokabilecekti (ERAKTAN).

Ortak Tarım Politikası'nın amaçları Roma Antlaşmasınının 39. maddesinde şu şekilde sıralanmaktadır:

Madde 39:

1. OTP'nin amaçları:

(a) Teknik ilerlemeyi geliştirerek tarımsal üretimi rasyonel biçimde artırarak ve üretim faktörlerini, özellikle işgücünü en iyi biçimde kullanarak tarımda verimliliği yükseltmek;

(b) Böylece özellikle tarımla uğraşanların kişisel gelirlerini artırarak çiftçilerin iyi bir yaşam düzeyine kavuşmasını sağlamak;

(c) Piyasalara istikrar kazandırmak;

(d) Bu ürünlerin arzını güvence altına almak;

(e) Ürünlerin tüketiciye uygun fiyatlarla ulaşmasını sağlamaktır.

2. OTP'sıyla, bu politikanın gerektirdiği özel Yöntemlerin oluşturulmasında:

(a) Tarımsal faaliyetin, tarımın sosyal yapısından ve değişik tarım bölgeleri arasındaki doğal ve yapısal farklılıklardan kaynaklanan özel niteliği;

(b) Gerekli düzeltmelerin aşamalı olarak gerçekleştirilmesini gerekliliği;

(c) Üye ülkelerde tarımın, bir bütün olarak ekonomiyle sıkı sıkıya bağlı bir sektör oluşturması gerçeği gibi hususlar dikkate alınır (DPT, 1993).

Roma Antlaşmasınının 39. maddesinde öngörülen OTP amaçlarını gerçekleştirmek için bazı ortak politikalar geliştirilmiştir. Bu politikalar şunlardır:

1. Ortak bir pazarın kurulması (Pazar

Bütünlüğü)

2. Mali işbirliğinin sağlanması (Mali Da
yanışma)

3. Topluluk ürünlerinin korunması
(Topluluk Tercihi)

1. Ortak Bir Pazarın Kurulması:

Roma Antlaşmasında tarım ürünlerinin de ortak pazara dahil olduğu belirtildiğinden, Topluluk içinde tarım ürünlerine uygulanan gümrük vergileri ve eş etkili vergilerle ticari kotaların kaldırılması, tüm tarım ürünlerinin bir üyeden diğerine serbestçe geçebilmesi gerekmektedir.

Pazar bütünlüğü ile hedeflenen, malların üye devletler arasında serbest dolaşımının sağlanmasıdır. Bu amacın gerçekleştirilmesi ortak fiyatları, ortak rekabet kurallarını, istikrarlı döviz kurlarını, idari alanda, insan ve hayvan sağlığı konularında ilgili kural ve mevzuatın yaklaştırılmasını gerektirmektedir (İKV, 1996).

2. Mali İşbirliğinin Sağlanması:

Bölgeler arasındaki dengesizliklerin giderilmesi için az gelişmiş bölgelere yapılan yardımlara finansman sağlanması, üretimin ve üretim teknolojisinin geliştirilmesi için projeler üretilmesi, gerekli harcamaları karşılayabilecek bir finansman kaynağının oluşturulmasını gerekli kılmış; bu hedefe yönelik olarak 1962 yılında "Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu" (FEOGA) kurulmuştur.

3. Topluluk Ürünlerinin Korunması:

Topluluk ürünlerini dış rekabete karşı korumak için kota, yüksek gümrük vergileri gibi engeller koymaktadır. İç pazara giren üçüncü ülke malları ile Topluluk ürünleri arasındaki fiyat farklılıklarını "Telaflı Edici Vergiler" olarak dengelemektedir.

Ortak Tarım Politikası üç ayrı fiyatı kapsar:

1. Hedef fiyatlar (target prices): Sistemin temelini bu fiyatlar oluşturur. Topluluk çiftçilerin eline geçmesine karar verilen ideal fiyatlardır. Her yıl Konsey tarafından yeniden belirlenen bu fiyatlar, dünya serbest fiyatlarından yüksektir.

2. Müdahale fiyatları (intervention prices): Piyasa fiyatlarının hedef fiyatın belirli oranda altında veya üstünde oluşmasına izin verilir. Bu sınırlar müdahale fiyatını oluşturur. Müdahale

sistemi, Topluluk çiftçilerine ürün karşılığında asgari bir fiyat ve buna bağlı olarak da yeterli bir gelir garantisi sağlar.

3. **Eşik fiyat** (treshold prices): İthal edilen tarımsal malların Topluluğa girmesine izin verilen en düşük fiyatlarıdır. Destekleme politikalarından dolayı Topluluğun fiyatları, dünya serbest fiyatlarının oldukça üzerindedir. Düşük fiyatlı ithal mallarının Topluluk pazarına kolay girişini önleyerek Avrupa çiftçisinin zarara uğramaması için, ithal fiyatlarını eşik fiyatları düzeyine çıkartan telafi edici vergi (prelevman, variable levy) konmaktadır.

Topluluğun uyguladığı yüksek fiyatlı destekleme politikası tarım ürünleri dünya ticaretini büyük ölçüde kısıtlamaktadır. Nitekim Uruguay Görüşmelerinde (1986-1994) ABD ile Avrupa Birliği arasındaki en büyük görüş ayrılıkları tarımsal sübvansiyonlar konusunda ortaya çıkmıştır. Bu görüşmelerde tarımsal sübvansiyonların aşamalı olarak yüzde 20 gibi bir oranda indirilmesi kabul edilmiştir (SEYİTOĞLU, 1996)

Avrupa Birliği'nde Tarımın Finansmanı: FEOGA(Fonds Europeen d'Orientation et de Garanti Agricoles)

Ortak Tarım Politikasının finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla Roma Antlaşması'nın 40 ile 43. maddelerine dayanarak kurucu 6 üye tarafından 4 Nisan 1962 tarihinde kısa adı FEOGA olan "Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu" kurulmuştur.

Fonun Garanti Bölümü, tarımsal destekleme alımlarının yürütülmesi ve ihracatçılara verilecek primleri (restitution) karşılamaya yöneliktir. Yönverme Bölümü ise, tarımsal yapının iyileştirilmesine yönelik orta ve uzun vadeli gelişme çabalarının finansmanını karşılamaya ayrılmıştır.

FEOGA'nın Yönlendirme Bölümü, bütçenin Bölgesel Fon, Sosyal Fon, Balıkçılık, Akdeniz Programı, Ulaştırma, Eğitim, Enformasyon, çevre ve Tüketiciler gibi "yapısal politikaları" kapsayan bölümünde yer almaktadır.

Yönlendirme Bölümü, Garanti Bölümü gibi bütçede önemli bir yer tutmaz. Avrupa Topluluğu Bütçesinde zaman içinde FEOGA'nın Garanti Bölümü harcamaları azalırken, Yapısal Fon harcamaları artmaktadır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1: FEOGA'nın Harcamaları:

(Milyon Ecu)

Yıllar	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Garanti Bölümü	22.120	22.951	26.389	24.403	24.979	32.419	36.022	35.352
Yönverme Bölümü	727	863	1.142	1.345	1.825	1.901	2.422	3.029
Toplam Harcamal.	22.847	23.815	27.531	25.752	26.804	34.320	38.444	38.381

Kaynak: The Agricultural Situation in the Community

1996 Avrupa Birliği yapısal fonlar çerçevesinde incelendiğinde, FEOGA'nın 3772 milyon ECU ile, tahsilat bakımından üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu 11 883.7 milyon ECU ile birinci, Avrupa Sosyal Fonu 7 145.8 milyon ECU ile ikinci sırada yer almaktadır (Bkz. Tablo 2).

FEOGA'nın garanti Bölümü, 1965-74 yılları arasında Fon'un yaklaşık %90'undan oluşurken, bu oran 1985 yılında %96.7'ye yükselmiştir. (Garanti Bölümü 22. 120 milyon ECU, Yönverme Bölümü (727 milyon ECU). 1985 yılından itibaren, Yönverme Bölümünün payı artmaya başlamış ve 1993 yılında Garanti Bölümünün payı %91.4'e gerilemiştir (DİNLER, 1996).

Ortak Tarım Politikasının Sonuçları:

Ortak Tarım Politikasının uygulanması ile Roma Antlaşmasınının 39 maddesinde yer alan amaçlara büyük ölçüde ulaşılmıştır. Avrupa tarımında hızlı bir teknolojik ilerleme sağlanmış, üretimin önemli ölçüde artırılmış, tarımsal ürünlerin arzı teminat altına alınmış, tarım ürünleri piyasası istikrara kavuşturulmuş, tarım işletmelerinde modernizasyona gidilmiş ve Topluluk önemli bir tarım ürünleri ihracatçısı durumuna gelmiştir (ERTUĞRUL, 1988).

Tablo 2: 1996 Avrupa Birliği Bütçesi

(Milyon ECU)

	Tahsilat	Ödeme.
Yapısal Fonlar	26.579,0	23.667,8
Avr Tarım. Garanti ve Yönverme Fon. (FEOGA)/Garanti Bölümü	3.772,0	3.859,4
Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)	11.883,7	11.663,1
Avrupa Sosyal Fonu (ESF)	7.145,8	6.031,6
Topluluk Girişimleri	3.030,3	2.204,7

Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FıFG)	450,4	545,1
Diğer	296,8	373,9

Kaynak: The Community Budget: The Facts in Figures, European Commission, 1996 Edition.

Otp uygulaması, üreticileri fiyat dalgalanmalarından büyük ölçüde koruyarak gelir artışına imkan vermiştir. Ancak, üreticiyi korumak için izlenen yüksek fiyat politikası, kaynakların daha verimli alanlarda etkin kullanımını engelleyen bir uygulama olarak ekonomiye bir maliyet yüklemektedir. Yüksek fiyat politikası, eritilmesi güç stokların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Topluluk ABD'den sonra en büyük tarımsal ürün ihracatçısı durumundadır. Ayrıca dünyanın en büyük tarım ürünleri ithalatçısı olma durumunu da sürdürmektedir. Fakat Birliğin ithal ettiği ürünler, nihai tarım ürünleri olmaktan çok, Avrupa kıtasında yetişmeyen veya az üretilen hayvan yemleri, soya fasulyesi ve tarıma dayalı endüstrilerde girdi olarak kullanılan tarımsal hammaddelerdir (ÇARIKÇI, 1996).

Avrupa Topluluğu, FEOGA'nın artan finansman yükünü hafifletmek için 13. 7. 1985 tarihinde "Yeşil Belge" (Green Paper) ile OTP reformunu gündeme getirdi. 1987 yılında yürürlüğe konan Yeşil Belge'de kaynakların rasyonel kullanılmasına yönelik bir dizi reform niteliğinde düzenlemeler benimsendi.

Ortak Tarım Politikası'nın finansman yükünün giderek artması, 1990 yılından bu yana Birlik üyesi ülkeler arasında ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Birlik tarım bakanlarının Mayıs 1992'de vardıkları anlaşmada, OTP'nin finansman yükünün hafifletilmesi kararlaştırıldı. Tahıl ürünlerine yapılan sübvansiyonlar 1992 yılında %3 oranında azaltıldı. 1993-96 döneminde tahıl ürünlerine yapılacak sübvansiyonların %29 oranında azaltılması planlandı. Prelavman ve restitution uygulamasının aşamalı olarak azaltılması, 1996-97 yılında tarıma verilen desteğin tamamen ortadan kaldırılması ve sonuçta tarımsal ürün fiyatlarının aşağı çekilmesi öngörüldü (DİNLER)

Türk Tarım Sektörü:

Giriş:

Bir ülke ekonomisi, nispi ağırlıkları farklı olmak üzere başlıca üç ana sektörden oluşmaktadır. Bunlar; tarım, sanayi ve hizmet sektörleridir. Gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörü, sanayi için dayanak olmakta, sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddeleri üretmektedir. Gelişmekte olan diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye de sanayide ilerlemek ve ekonomik yönden kalkınmak için doğal kaynaklarından en iyi şekilde yararlanmak durumundadır. Bu nedenledir ki, tarım sektörü ülke ekonomisine önemli ölçülerde katkı yapan bir sektördür (KIZILOĞLU, 1992).

Türkiye'de planlı kalkınma döneminden (1963) bu yana tarım sektörünün toplam milli gelir ve ihracat içindeki payı düşmekle beraber milli gelire bu sektörün sağladığı katkı; endüstriyel sektöre hammadde üretmek, kalkınmanın finansmanını sağlamak ve tarım dışı sektörlerle işgücü temin etmesi bakımından önem taşımaya devam etmektedir.

Türk tarım sektörü 1980'lerden sonra büyük yapısal değişimlere uğrayarak içe dönük, müdahaleci politikalarından piyasa koşullarının belirleyici olduğu bir ortama geçmeye başlamıştır. Tarım ürünleri ithalatı ve ihracatında herhangi bir şekilde kota kısıtlamaları kaldırılmış, yalnızca tarım ürünleri ithalatı gümrük tarife oranlarına tabi tutulmuştur (HAZİNE ve DIŞ TİCARET DERGİSİ, 1993).

1. Türk Tarımının Ekonomideki Yeri:

Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'nın 1990-95 dönemine ait rakamları incelendiğinde tarım sektörünün payının giderek düştüğü görülmektedir. Ancak bu sektörün ülke ekonomisindeki önemi devam etmektedir. GSYİH içinde tarım sektörünün değişik yıllardaki payı Tablo 1'de gösterilmiştir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1: Sabit fiyatlarla GSYİH'nin Sektörel Dağılımı (%)

Sektörel Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler
1990	17.6	25.5	56.9
1991	17.3	26.2	56.5
1992	17.0	26.4	56.6

1993	15.8	27.4	56.9
1994	16.3	26.9	56.8
1995	15.6	28.0	56.4

Kaynak: DİE, "Gayri Safı Milli Hasıla 1990-1995", Haziran 1997.

Türkiye'de tarım sektörünün GSYİH içinde önemli bir paya sahip olmasına rağmen, fert başına düşen GSMH içinde tarımla uğraşan kesimin payı diğer sektörler göre oldukça düşüktür. Türkiye'de 1994 yılı itibariyle toplam çalışanların %42'si tarım sektöründe faaliyette bulunurken, milli gelirin ancak %13'ünü alabilmektedir. Diğer bir deyişle tarımsal faaliyette bulunan toplam aktif nüfusun %42'si yaratılan gelirin %13'ünü paylaşmak zorunda kalmaktadır (ENÇ, 1996).

Tarım sektörü, hızlı kalkınabilmek için daha çok ihracat yapmak durumunda olan Türkiye gibi ülkelerin ihracatında önemli bir yer tutmaktadır. Tarım sektörünün toplam ihracat içindeki payı Tablo 2'de gösterilmiştir (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2: İhracatın Ana Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Sektörler	Tarım	Madencilik	Sanayi
1990	18.4	2.5	79.0
1991	20.1	2.1	77.9
1992	15.4	1.8	82.9
1993	15.5	1.6	82.9
1994	13.6	1.5	84.9
1995	10.7	1.9	87.4
1996	11.7	1.7	86.6

Kaynak: DİE, "Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumları" Temmuz 1997

Tablo 2'den de görüleceği gibi, tarım sektörünün ihracat içindeki payı gittikçe azalmaktadır. 1990 yılında %18.4 olan sektörün ihracat içindeki payı, 1996 yılına gelindiğinde %11.7'ye düşmüştür.

Tarım sektörü ülke ihracatı içindeki dolaysız katkısının yanında, birçok sanayi için hammadde temin etme fonksiyonunu üstlenmektedir. Sanayi ürünleri ihracatının çok büyük bölümünü oluşturan ve ülke istihdam hacminin önemli bir kısmını kapsayan gıda, dokuma ve giyim, içki ve tütün sanayilerinin tarıma dayalı olması tarım sektörü-

nün ülke ekonomisindeki önemini açıkça ortaya koymaktadır (BOLAT, 1986).

Türkiye'de ihracat kaynaklı döviz gelirlerinin 1970 yılına kadar dörtte üçünden fazlasını, 1975 ve 1980'e kadar da yarısından fazlasını tarım sektörü tek başına sağlamıştır. Ancak 1980'den sonra tarımın nispi döviz katkısı gerilemiştir. 1980 soması bu değişimde, dışa açık büyüme ve sanai üretimi dünya piyasalarına yönlendirme politikasının büyük rolü olmuştur.

Tarım sektörünün ithalat içindeki payında 1994 soması bir artış gözlenmektedir. 1990 yılında %5,9 olan ithalat payı, 1995'te %6.9'a çıkmıştır. 1996 yılında bu oran %6.8'dir (Bkz. Tablo 3).

Tablo 3: İthalatın Ana Sektörlere Göre Dağılımı (%)

Sektörler	Tarım	Madencilik	İstihdam
1990	5.9	17.9	76.2
1991	3.9	14.2	81.9
1992	5.2	13.4	81.5
1993	5.7	10.3	84.0
1994	5.2	12.8	82.0
1995	6.9	9.7	83.4
1996	6.8	10.0	83.2

Kaynak: DİE, "Türkiye Ekonomisi İstatistik ve Yorumları", Temmuz 1997

2. Tarımsal İşgücü ve İstihdam:

Tarım sektörünün sabit fiyatlarla Gayri Safı Milli Hasıla (GSMH) ve toplam istihdam içindeki payı 1968 yılından beri düzenli olarak düşmektedir. 1968 yılında tarım sektörünün GSMH içindeki payı %33.0, toplam istihdam içindeki payı %66.8 iken, bu oran sırasıyla %14.5 ve %47.6'ya düşmüştür (D.İ.E; 1997). Görüleceği gibi tarım sektörünün GSMH içindeki payında %57'lik bir azalma olurken, toplam istihdam içindeki payında %32'lik bir azalma meydana gelmiştir.

Genel nüfus sayımı sonuçlarına göre tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı 1955 yılında %77.4 iken 1990 yılında %53.7 olmuştur. Ekim 1996 Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre toplam istihdam içinde tarım sektörünün payı %46, sanayi sektörünün payı %22 ve hizmet sektörünün payı ise %32'dir (D.İ.E.).

Tarım sektöründe çalışan erkeklerin toplam erkek istihdam içindeki oranı %63.6'dan %37.7'ye düşmüştür. Buna karşılık kadınlardaki düşüş daha az gerçekleşerek %95.6'dan %82.1'e düşmüştür (D.İ.E.).

İşgücü verimliliği tarımsal gelişmenin ölçülmesinde önemli bir göstergedir. Normal ekonomik şartlarda tarım sektöründeki üretkenlik artışı, sanayi üretkenlik artışının altında bir seyir izlemektedir. Türk tarımındaki işgücü verimliliğinin düşüklüğü bu sektörün pazarlama ve ileri doğru bağlantı etkisini zayıf tutmaktadır (GÜNEŞ, 1988).

Tarımsal faaliyetlerin genelde mevsimlik olması tarımsal işgücünün önemli bir kısmını âtil bırakmaktadır. Ülkemiz tarım sektöründe gizli işsizliğin yaygın olması, tarımda çalışan faal nüfusun marjinal verimliliklerinin sıfır ya da sıfıra yakın olması anlamına gelmektedir. Ekim 1996 Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına bakıldığında tarım sektöründe eksik istihdamda olanların %64'ünü ücretsiz aile işçileri oluşturmaktadır. Bunu %19 ile kendi hesabına çalışanlar ve %15 ile de yevmiyeli çalışanlar takip etmektedir.

3. Tarım Politikası:

Ülkeler ekonomik, sosyal ya da siyasal nedenlere bağlı olarak tarım sektörüne müdahale edebilmektedir. 24 Ocak kararları ile başlayan liberal yapılandırma isteği, 1980 sonrasında izlenen ekonomi politikalarının serbest piyasa ağırlıklı olmasını kaçınılmaz kılmaktaydı. Bu eğilim tarım politikasının da yeniden şekillenmesine neden olmuştur (UYSAL).

Tarım politikasının uygulanması ve izlenmesinde Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO), Türkiye Ziraat Odaları Birliği ve Ziraat Odaları, çeşitli kooperatifler, üretici birlikleri gibi kurum ve kuruluşlar faaliyet göstermektedir. Türk tarımının desteklenmesi kapsamındaki uygulamalar arasında; tarımsal ürünlerin fiyat yoluyla desteklenmesi, ucuz girdi sağlanması, üreticiye düşük faizli kredi temini ve tarım ürünleri ticaretine müdahaleler bulunmaktadır (ALAGÖZ; TUNÇ; 1996).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda tarım politikasının amacı "... artan nüfusun dengeli ve yeterli beslenmesini sağlanması, ihracatta mukayeseli üstünlüğe sahip olunan ürünlere ağırlık verilerek üretim ve ihracatın artırılması, üretici

gelirlerinde istikrar sağlanması ve kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılması" olarak belirtilmiştir.

A. Fiyat Politikası:

a. Ürün Fiyatı:

Türkiye'de tarım sektörünü destekleme genellikle fiyat politikaları ile sağlanmaktadır. Destek kapsamındaki tarımsal ürün fiyatları devlet tarafından "taban fiyatları" adı altında belirlenmektedir.

Türkiye'de tarımsal destek mekanizması ilk kez 1932 yılında buğdayda uygulanmaya başlanmıştır. Destek kapsamındaki ürün sayısı 1980 yılında 22'ye yükselmiş, ancak daha sonraki yıllarda azalmıştır. 1990 yılında bu sayı 10'a düşmüştür. 1991 yılının genel seçim yılı olması nedeniyle destekleme alımlarının genişletilmesi yönünde bir politika benimsenmiştir. 1991'de destekleme kapsamındaki ürün sayısı 23'e kadar çıkmış ve 1993 yılında desteklenen ürün sayısı 20 olarak belirlenmiştir. 1994 yılında sadece 4 ürün fiyat destekleme kapsamında bırakılmış ve bu kapsam 1995 yılında da korunmuştur. 1996'da haşhaş kapsülünün de fiyat destekleme kapsamından çıkarılmasıyla sadece üç ürün destek kapsamına alınmıştır. Bu ürünler; hububat (buğday, çavdar, arpa, yulaf, mısır), tütün ve şeker pancarıdır (DPT, 1996).

Uruguay Round Tarım Anlaşması çerçevesinde iç destek tedbirlerinin üretim ve ticaret üzerindeki rekabeti bozucu bir etki yaratmamaları yönündeki indirim taahhütlerinin de dikkate alındığı varsayıldığında, son yıllarda tarım ürünleri fiyatlarına devlet müdahalesinin en az düzeye indiği gözlenmektedir.

b. Girdi Fiyatları:

Girdi fiyatları tarımsal üretimi etkileyen önemli bir faktördür. Hızla artan nüfusun besin gereksinimini karşılayabilmek, sanayinin ihtiyaç duyduğu hammaddeleri üretebilmek, kalkınmanın finansmanına katkı yapabilmek ancak tarımsal üretimdeki sürekli artışla mümkündür. Tarımsal üretimdeki sürekli bir artış modern girdi kullanımının önemini artırmaktadır.

Tarımsal üretimdeki büyük kullanım oranlarına sahip temel girdi fiyatları; sulama ücretleri, gübre fiyatları, akaryakıt fiyatları, tohumluk fiyatları, tarımsal mücadele ilaç fiyatları, traktör

fiyatları, karma yem fiyatları ve işçilik ücretleri (UYSAL) olarak belirtilebilir. Örneğin, sulama ücretleri iklim koşullarına bağlı olarak değişmektedir. Yeraltı ve yerüstü su kaynaklarının etkin kullanılmasını gerektirmektedir. GAP'ta yer alan projeler tamamlandığında yaklaşık 1.7 milyon hektar tarım arazisi sulanabilecektir. Planlanan toplam sulama alanı Türkiye'nin ekonomik olarak sulanabilir tarım alanlarının %19'una karşılık gelmektedir (TUTAR, 1992).

Tarımsal mekanizasyonun gelişmesi akaryakıt olan talebi artırmış ve akaryakıt giderleri önemli bir maliyet unsuru haline gelmiştir. 24 Ocak kararlarıyla başlayan liberal yapılanma isteği doğrultusundaki ekonomi politikasının etkisiyle akaryakıt fiyatlarında hızlı bir artış gözlenmektedir.

B. Kredi Politikası:

Tarım sektöründe ekonomik, sosyal ve doğal nedenlerden kaynaklanan genel sermaye yetersizliği, finansmanda işletme dışı kaynaklara başvurulmasını zorunlu kılmaktadır. O nedenle tarım kredisi büyük önem kazanmaktadır.

Planlı dönemde kredilerin sektörel dağılımında tarım kredilerinin toplam krediler içindeki payının yetersiz düzeyde kaldığı, hatta son yıllarda önemli düşmeler olduğu gözlenmektedir (KARLI). 1963 yılında %20.25 olan tarım kredi payının 1985 yılında %12.89'a kadar indiği görülmektedir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4: Planlı Dönemde Banka Kredisi İçinde Tarım Kredilerinin Payı (1963-1985)

Yıllar	Tarım Kredilerinin Payı
1963	20.25
1967	23.45
1972	17.46
1977	20.62
1980	18.42
1981	20.16

1982	18.57
1983	21.16
1984	16.83
1985	15.42

Kaynak: OLALI ve DUYSMAZ, 1987, "Tarımın Türk Ekonomisindeki Yeri ve Ekonomik Gelişmeye Katkısı", İzmir.

Tarım sektörünün arzettiği önem nedeniyle hemen hemen her ülkede, bu sektörün gereksinimlerini karşılamaya yönelik bankalar kurulmuştur. Türkiye'de bu amaca hizmet eden bankaların başında T.C Ziraat Bankası gelmektedir. Bu bankanın tarım sektörüne verdiği kredilerde 1980-1991 arasında büyük oranlı artışlar olmuştur. 1980 yılında 173.2 milyar TL olan kredi miktarı, 1991 yılında 22.4 trilyon TL'ye yükselmiştir (TZOB, 1988-89).

Sonuç:

Tarım sektörünün, insan yaşamında temel gereksinimin karşılanmasında vazgeçilmez bir konuma sahip olması, ülkemiz toplam istihdamının %46'lık bir bölümünü karşılaması ve milli gelir içinde %15 gibi bir bölümü kapsaması bakımından özel bir öneme haiz olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye elverişli iklim koşullarına sahip olması nedeniyle hemen hemen tüm tarım ürünlerini üretebilmektedir. Bu anlamda kendine yeterli dünyanın sayılı ülkelerinden biri durumundadır. Ülkemizde son yıllarda tarım sektöründe uygulanmaya çalışılan serbest piyasa politikası çerçevesinde, uluslararası antlaşmaların getirdiği yükümlülükler de dikkate alınarak tarımsal girdiler üzerindeki sübvansiyonlar önemli ölçüde azaltılmıştır.

Türkiye tarımsal teknolojik geriliğini giderebilmek için 1960'lardan beri olumlu atılımlar yapmış, üreticiler geleneksel tekniklerden ayrılıp daha modern girdiler ve makineler kullanmaya başlamıştır.

KAYNAKLAR

- ALAGÖZ, Aylın. TUNÇ, Leyla 1996
Gümrük Birliği Çerçevesinde
**Avrupa Birliği ile Türkiye'de
İşlenmiş Tarım ürünleri**, İKV
Yayınları, İstanbul.
- BOLAT, Ömer.
1986 **AET Karşısında Türk
Tarımının Durumu**
KV Yayınları, İst.
- ÇARIKÇI, Emin.
1996 **Gümrük Birliği'nden Tam
Üyelğe Giden Yol**, Asomedy
dergisi.
- DİNLER, Zeynel.
1996 **Tarım Ekonomisi**, Ekin Kitapevi
Yayınları, Bursa.
- ENÇ, Oya
1996 **Topluluk Karşısında Türk
Tarımının Durumu**, İKV Yay.
- ERAKTAN. Gülcan.
ve
Dünyası dergisi. **Toplulukta Tarım
Politikası Türk Tarımı**, Çiftçi ve Köy
- ERTUGRUL, Cemil.
1988 **Ortak Tarım Politikası Uygulama
Sonuçları.**
- GÜNEŞ, Turan.
1988 **Türk Tarımının Gelişimi ve
Entegrasyonu**, İKV Yay.
- KARLI, Bahri.
AT **Planlı Dönemlerde Türkiye'de
Uygulanan Tarımsal Girdi
Politikasının Esasları ve
Sonuç.** Çiftçi ve Köy Dergisi.
- TUTAR, Erdinç.
1992
- SEYİTOĞLU, Halil.
1996
- UYSAL, Yaşar.
1996
- D.İ.E.
1997
- D.P.T
1996
- D.P.T
1993
- IKV
1996 ile
- TZOB
(1988-89)
- GAP'ın Türkiye Tarımına
Kendi Kendine Yeterlilik
Yönünden Katkıları**, AFY.
İ.İ.B.F. Yıllığı.
- Uluslararası İktisat Teori ve
Politika Uygulamaları**, Güzem
Yayınları, İstanbul.
- 1980 Sonrası izlenen Tarım
Politikalarının Değerlen.**
G.Ü.İ.B.D. Dergisi.
- Tarımda İstihdam İstatistikle-**
Semineri. Ankara.
- Yedinci Beş Yıllık Kalkınma
Planı (1996-2000)**, 1996 Yılı
Programı.
- Avrupa Topluluklarına ilişkin
Temel Belgeler, Avrupa
Topluluklarını Kuran Temel
Antlaşmalar (AKÇT; AET;
AAET)**, ciltl.
- Gümrük Birliği Çerçevesinde
Avrupa Birliği ve Türkiye'de
İşlenmiş Tarım Ürünleri**, İst.
- Zirai ve İktisadi Rapor.**